

"Boğaziçi Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü -İstanbul
"Teletas-Istanbul"

Son yıllarda bilgisayarın yaşantımızın her evresini etkileyecek biçimde yaygın kullanımı sonucunda, bilgisayar güvenlik sistemlerini bozan kişilerin cezai sorumlulukları ve bilgi iyeliği (mülkiyeti) (Intellectual Property) gibi konular, dış ülkelerdeki benzerleri olarak, ülkemizde de mevzuat ve hukuk sistemimizde çözülmesi zor ve ilginç bir dizi sorun ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bilgi iyeliğine ilişkin, bilgisayar programlarının (yazılımın) ya da bilgisayar program algoritmalarının buluşbelgelendirilmesi (patentlenmesi) ya da telif hakları, kullanıcı arabağı görüntülerinin (bok and feel) telif hakları gibi konular sayılabilir.

Ülkemiz bu alanda henüz emekleme aşamasındadır. Şimdiye değin yalnızca Türk Ceza Kanunu'nda bazı düzenlemeler yapılmış ve bir mühendislik ürünü olan yazılım; roman, müzik ve bu gibi yapıtların telif hakları mevzuatını düzenleyen 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası çerçevesinde korunmaya çalışılmıştır. Örneğin, bilgisayarlardaki kişisel bilgilerin gizliliğine ilişkin henüz ortada hiç bir çalışma yoktur. Yazılım satıcı firmalarının satışlarını ve kararlarını doğrudan etkilediği için, korsan yazılım kopyalarının önlenmesi ve telif haklarının uygulanması alanında firmaların öncülüğünde bir dizi çalışma yapılmış, ancak ülkemizin hukuk karmaşası içerisinde bu konuya yeterli önem verilmemiştir. Bu alandaki yasalar ve mevzuat ile doğrudan sorumlu Adalet Bakanlığı yapısında henüz konu ile ilgili bir devlet dairesi ve kararlar birikimi (içtihat) oluşturulamamıştır.

Bu alanda ülkemizdeki eksiklikleri dile getirmek yerine, sayısal ortamın kimi önemli ve kendine özgü özelliklerine, bunların çözülmesinin neden karmaşık hukuk sorunlarına yol açmakta olduğu ve teknolojiye hızlı ilerlemeler sonucu gelecekte belki daha da karmaşık hukuk sorunlarına nasıl yol açabileceği konularına değinilecektir. Sayısal ortamın,

1. Çoğaltma (replication) kolaylığı,
2. İletme ve birlikte kullanma (multiple use) kolaylığı,
3. Yoğruluğu (plasticity),
4. Yapıtların eşdeğerliği,

5. Yapıtların yoğunluğu ve küçüklüğü (Compactness) ve

6. Sayısal ortamın doğrusal olmayan (nonlinear) yapısı diye sıralanabilecek çok önemli altı özelliği bulunmaktadır (1). Yukarıda sıralanan bu özelliklerin ayrıntılı bir biçimde anlaşılmasının, yarattıkları sorunların da çözülmesine yardımcı olacağı kanısındayız.

Çoğaltma kolaylığı kağıda baskı tekniği ile karşılaştırıldığında açık olarak görülmektedir. Kağıda baskıda telif haklarının uygulanabilmesi, her ne kadar renkli renksiz fotokopi yaygınlaşmış ve ucuzlamışsa da, genellikle pahalı olması ve telif kurallarına uymayan bir kişinin baskı makinelerinin genellikle kolayca bulunabilmesi ile sağlanabilmiştir. Sayısal ortamdaki yapıt ise çok ucuza, karmaşık aygıtlar gerektirmeden çoğaltılabilmektedir. Ayrıca kişilerin kişisel ya da özel kullanım amacıyla bir yapıtın bir kopyasını çıkarabilecekleri inancı, bu kopyalama kolaylığı ile birleşince çok yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Sayısal ortamın iletme kolaylığı da açıkça görülmektedir. Bir yapıtın sayısal ortamda gözle açıkça görünmüyor olması, kolay ve belki gizli iletilebilmesini sağlamaktadır. Birlikte kullanma kolaylığı ise şimdiye değin hiçbir ortamda karşılaşılmamış bir özelliktir, özgün bir yapıtın sayısal ortamdaki tek kopyası sayısız kullanıcı tarafından özgün kopyanın aynı özellikleri ile paylaşılabilir. Bunu sağlayan aygıt günümüzde oldukça ucuz genel amaçlı bir bijkji-

“Kağıda baskıda telif haklarının uygulanabilmesi, her ne kadar renkli renksiz fotokopi yaygınlaşmış ve ucuzlamışsa da, genellikle pahalı olması ve telif kurallarına uymayan bir kişinin baskı makinalarının genellikle kolayca bulunabilmesi ile sağlanabilmiştir.”

sayardır (belki de kişisel bir bilgisayardır).

Yoğruluk, sayısal ortamda saklanan ve kullanılan yapıtların yeni biçimlerinin kolaylıkla değişiklikler ya da yamalar yolu ile elde edilebileceği özelliğidir. Sayısal ortamda benzer ya da ilgili yapıt biçimlerini birbiriyle birleştirmek, yapıtın içeriğini kısmen değiştirerek özelleştirmek, beğenilmeyen ya da istenmeyen bölümlerini çıkartmak ileri düzeyde yazılım araçları kullanarak kolaylıkla gerçekleştirilmektedir.

Örneğin bir fotoğraf, bu biçimde sayısal olarak değiştirilebilir ve yeniden basılabilir. Böyle bir fotoğrafın mahkemede kanıt olarak kullanıp kullanılmayacağı, daha doğrusu bu-

nun yapıldığının anlaşılıp anlaşılmayacağı çok önemli bir hukuk sorunu yaratmaktadır. Başka bir örnek olarak, sayısal ortamdaki bir yazılı yapıtın kolaylıkla kısmen değiştirilerek, değiştiren tarafından piyasaya yeniden sürülebileceğini gösterebiliriz. Bu durumda telif haklarının ne olacağı hakkında sorunlar çıkacaktır.

Sayısal ortamındaki yapıtların »ş-değerliliği ile sayısal ortamda saklanan, kullanılan ve yeni biçimleri yaratılan yapıtlar arasında herhangi bir ayrılık gözetilmediği gerçeği dile getirilmektedir. Bütün ülkelerdeki telif hakları ve buluşbekjesi mevzuatı, yapıtların değişik biçimlerde sunulabileceği temel ilkesinden yola çıkarak düzenlenmiştir. Örneğin müzik, roman, heykel, resim, fotoğraf, film ve bu gibi yapıtlar için ortam ile ilintili olarak mevzuatın değişik yönleri vardır. Bu yapıtlardan kimilerini sayısal ortamdaki aynı biçimde tutmak olasıdır. Buna ek olarak, benzer ya da ilgili biçimleri birbiriyle birleştirmek, içeriğini kısmen değiştirerek özelleştirmek, beğenilmeyen ya da istenmeyen bölümlerini çıkartmak ileri düzeyde yazılım kullanarak kolaylıkla sağlanabilmektedir.

Sayısal ortamda yapıtların yoğunluğu ve küçüklüğü de gelişen teknolojinin olası kıldığı özelliklerden biridir. Bugünkü teknoloji ile yaklaşık 15x15 cm boyutlarında bir CD-ROM'da binlerce sayfalık belgeyi saklamak ve bir yerden bir yere kolaylıkla ve görünmeden taşıyabilmek sorun değildir. Aynı oylumda (hacimde) bilginin kağıt üzerinde görünmeden taşınabilmesi pek de kolay ol-

mayacaktır. Bu özellik bilginin daha kolaylıkla çalınıp-taşınabilmesi açısından yeni sorunlar yaratmaktadır.

Sayısal ortamın doğrusal olmayan (nonlinear) yapısı ile sayısal ortamda tutulan bilgi içindeki bilgi öğelerinin aranması ve birbirlerine bağlanarak yeni bilgiler üretilmesi için bilinen dışında yöntemler kullanılarak yapılabilmesi kastedilmektedir. Yazılı ortamda cilt, bölüm, sayfa v.s. gibi doğrusal olarak tanımlanabilecek, ortamın fiziksel yapısını yansıtan öğeler bulunmaktadır. Sayısal ortamda bu öğeleri aynen saklamak gerekmemektedir. Ama insanların alıştığı bir yapı biçimi olduğu için bilgi, gerekirse bile sayısal ortamda da benzeri biçimde düzenlenmektedir. "Hypertext" kavramlarıyla bu yönde çok önemli değişiklikler şimdiden gözlenmektedir.

Sayısal ortamın bu altı özelliği, bilginin ve yapıtların saklanması, kullanılması, iletilmesi, değiştirilmesi konularındaki doktrinleri ve mevzuatı önemli ölçüde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

(1) P. Samuelson, 'Digital Media and the Law', Communications of ACM, Ekim 1991,34, 10"

Ayrıntılı bilgi için Okuyucu Servis Kartı'nı (13) numarasını iletiniz.

*** SICAKLIK * BASINÇ * VİSKOZİTE
ÖLÇÜM VE KONTROLUNDA ÖNCÜ FIRMA**

nkn

**REGELUNGSTECHNIK
ARTIK SİZE DAHA YAKIN**

- * Kontrol Vanaları
- * Termostatik/Pnömatik Vanalar
- * Sıcaklık ve Basınç Sensörleri
- * Aktüatörler, Kontrolörler, Regülatörler
- * Viskozite Ölçüm ve Kontrol Sistemleri

ÜRETİMİNDE 40 YILI AŞKIN DENEYİM

Ako ürünleri endüstriyel ısıtma, soğutma ve buhar sistemlerinde, gemi makinalarında, büyük motorların soğutma sistemlerinde, termik santrallarda, kimya ve petrokimya tesislerinde, rafinerilerde başarıyla kullanılmaktadır.

* YÜKSEK KALİTE * BAKIM KOLAYLIĞI * UYGUN FİYATLAR

ÜRETİCİ FIRMA
AKO Regelungstechnik GmbH
Porschestraße 16
D-5090 Leverkusen 3
GERMANY
Tel: 2171 - 82005
Fax: 2171 - 84476
Tlx: 8515928

TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ
SYS MÜHENDİSLİK
Camiîşerif Mah. 124 Sokak
Mahmut Tece İş Merkezi B Blok
No: 9 33060 MERSİN
Tel: 74 - 377969
Fax: 74 - 33764*
Tlx: 67705

Y65TA5

ÖNEMLİ DUYURU

Elektronik Sanayi ve Tic. A.Ş.

Tel : 425 09 99 - Fax: 425 22 72

Sayın; Elektrik Mühendisleri,

Temsildisi olduğumuz Amerikan ve İngiliz firmalarından gelen iş tekliflerinde firmamız vasıtasıyla, Türk Mühendisleri ile tanışmak ve iş yapmak istemektedirler.

İş bağlantısı kaydıyla, sistemleri yerinde görme ve yeni teknolojiyi takip için firmanın misafiri olarak ağırlanacak, 10 gün ve yol dahil tüm masraflar firmaca karşılanacaktır.

ADRES :
Meşrutiyet Caddesi Hatay Sk. 20/4
Kocatepe / ANKARA

**YtSTAŞ A.Ş.
YÖNETİM KURULU**

Ayrıntılı bilgi için Okuyucu Servis Kartı'nı (14) numarasını iletiniz.